
PALOTÁS József

Az SNI és BTMN tanulók ellátása az új szakképzési szabályozásban

Bevezetés

Magyarországon a sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek, tanulók, valamint a szakképzési törvény hatálya alatt a képzésben résztvevők ellátásának szabályait a nemzeti köznevelésről, valamint a szakképzésről szóló törvény tartalmazza. A szabályozókban foglalt előírások alapján többlétszolgáltatásokat és pozitív diszkriminációt is nyújt az intézményrendszer. (Eurydice, 2023)

Az ellátás célja, hogy az SNI tanulók az iskolarendszerből kikerülve a társadalom tagjaivá váljanak, munkába álljanak, gyakorolják állampolgári jogukat, alapítsanak családot. (Maurer, 2008)

A 2019-től megjelenő új szakképzési szabályozást alapozó dokumentumban rögzített elvárás, hogy „kiemelt figyelemmel kell folytatni a hátrányos, illetve sajátos nevelési igényű fiatalok gyakorlati képzését” (Szakképzés 4.0, 2019). Ezzel összhangban fogalmazza meg az új, a szakképzésről szóló 2019 évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Szt.) a szakképzés elvei között, hogy „a szakképzés kiemelt feladata a sajátos nevelési igényű vagy fogyatékkal élő személy, valamint a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanuló speciális igényeinek figyelembevétele és egyéni képességeihez igazodó, legeredményesebb fejlődésének elősegítése a minél teljesebb társadalmi beilleszkedés lehetőségeinek megteremtése érdekében”.

A jelenlegi szakképzési szabályozás hatálya alatt nincs szegregált intézménytípus, így amikor szakképzésről beszélünk, alapvetően az SNI és fogyatékkal élő, valamint a BTMN tanulók integrált nevelésének-oktatásának problémakörét dolgozzuk fel. A szegregált intézménytípus, a szakiskola a köznevelési törvény szabályozási körében működik, ugyanakkor tartalma és kimenete részben szakképzési, ezért az SNI, illetve BTMN szakképzés tárgykörében kitérünk a szakiskolai aspektusokra is. Müller István igazgató, a Speciális Szakiskolák Országos Egyesületének elnöke úgy fogalmazta meg céljukat, hogy „adófizető állampolgárokat” neveljenek a sajátos nevelési igényű tanulókból. A Magyar Pedagógiai Társaság kiadásában megjelent oktatáspolitikai alapvetések hangsúlyozzák, hogy „a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásához szükségesnek tartjuk megőrizni a speciális szakiskolák rendszerét”. Felhívta a figyelmet a dokumentum ugyanakkor az SNI gyerekek integrált nevelésével-oktatásával összefüggésben – amelyet fontos esélyegyenlőségi kérdésként azonosítottak – az együttnevelés megfelelő feltételeire, köztük a kellő számú és végzettségű szakember szükségességére. (Agóra, 2013).

A közoktatás indikátorrendszere 2021. c. kiadvány megállapítja, hogy „A középfokú oktatásban az integráltan oktatott SNI tanulók aránya 2-ről 4,4 százalékra nőtt 2010 és 2019 között, míg a gyógypedagógiai tanterv szerint oktatottak aránya lényegében változatlan volt az egész időszakban.” Továbbá „az érettségit nem adó szakképzésben tanulók körében 9,6 százalék volt a gyógypedagógiai tanterv szerint oktatott SNI tanulók aránya, ugyanakkor ez szinte teljes mértékben a (speciális) szakiskolák tanulóit fedte le. Az integráltan oktatott SNI tanulók aránya 10,7 százalék volt az érettségit nem adó szakképzésben, 4,2 százalék az érettségit adó szakképzésben és 1-2 százalék a 4, illetve 6/8 osztályos gimnáziumokban” (Varga, 2022).

Az SNI tanulók integrált vagy speciális ellátásának kérdései, a szükséges erőforrások és a szervezeti-hatásköri megoldások dilemmái az elmúlt évtizedekben folyamatosan napirenden vannak a hivatalos, illetve civil-szakmai oktatáspolitikai diskurzusokban és dokumentumokban. Írásunk célja a hatályos szakképzési szabályozás feldolgozása volt az SNI, BTMN tanulók, felnőttképzési jogviszonyban résztvevők számára biztosítandó ellátási formák, kedvezmények, mentesítések összegyűjtésével és elemzésével. A munka során összehasonlító elemzéseket is végeztünk egyfelől a 2019 évtől bevezetett szakképzési jogszabályok és a korábbi szabályozás, másrészt pedig a szakképzési és köznevelési szabályozás között.

Az iskolatípusok lehatárolása a köznevelés és a szakképzés intézményei között**Alapfogalmak**

A szakképzési szabályozás az SNI és BTMN fogalmak esetében leképezi, ezzel megkettőzi a köznevelési definíciókat.

Az Szt. az SNI, valamint a BTMN fogalmak esetében szinte egyezően veszi át a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Nkt.) definícióját, ami egy érdekességet jelent a jogalkotásról szóló 2010. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Jat.) párhuzamos szabályozást kizáró rendelkezéseit figyelembe véve. A szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvény (a továbbiakban: régi Szt.) a Jat. rendelkezéseinek megfelelően hivatkozta az Nkt-t e fogalmak esetében. Különbséget jelent az Nkt. és Szt. fogalom meghatározása között, hogy az új Szt. értelmező rendelkezéseiben gyermek helyett és a tanuló mellett a képzésben résztvevő fogalma jelenik meg.

Az SNI, a BTMN, valamint a szakképzési alapfeladat definíciója az Szt. értelmező rendelkezései szerint:

- Sajátos nevelési igényű vagy fogyatékkal élő személy: „az a tanuló, illetve képzésben részt vevő személy, aki az Nkt. szerinti szakértői bizottság vagy a rehabilitációs hatóság szakvéleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi - látási, hallási -, értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrumzavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral - súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartás-szabályozási zavarral - küzd, ...”.
- Beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanuló: „az a különleges bánásmódot igénylő tanuló, aki a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Nkt.) szerinti szakértői bizottság szakvéleménye alapján az életkorához viszonyítottan jelentősen alulteljesít, társas kapcsolati problémákkal, tanulási, magatartás-szabályozási hiányosságokkal küzd, közösségbe való beilleszkedése, továbbá személyiségfejlődése nehezített vagy sajátos tendenciákat mutat, de nem minősül sajátos nevelési igényű vagy fogyatékkal élő személynek, ...”.
- Szakképzési alapfeladat: „a szakképző intézmény alapító okiratában meghatározott technikai szakmai oktatás és szakképző iskolai szakmai oktatás, továbbá ahhoz kapcsolódóan az előkészítő évfolyam és a műhelyiskola megszervezése, ...”.

SNI és BTMN ellátás a változó intézménytípusokban

Az SNI, BTMN tanulók több – köznevelési és szakképzési – intézménytípusban is megtalálhatók, ezért helyzetük áttekintése összetettebb.

Célunk a szakképzési szabályozási környezetben hatályos SNI ellátás bemutatása, ugyanakkor az iskolatípusok sorra vétele közben nem kerülhető meg a szakgimnáziumi és a szakiskolai intézménytípus sem. Előbbi a kimenete, azaz a szakképesítés megszerzése szempontjából ma is kapcsolódik a szakképzéshez, utóbbi deklaráltan is „ellát szakképzési feladatot” (Szakképzés 4.0, 2019), még ha egyik sem minősül szakképző intézménynek. A szakiskolát a szabályozás elmúlt évtizedes változásai során eltérően, gyógypedagógiai intézménynek, szakképző iskolának majd önálló intézménytípusnak sorolták be.

1. táblázat: A szakképzési intézménytípusok változásai az SNI ellátás szempontjából

Intézménytípusok és SNI, BTMN ellátás az Nkt., a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: régi Kt.), valamint a régi Szt. hatálya alatt	Intézménytípusok és SNI, BTMN ellátás az Szt. hatálya alatt
2016-tól <ul style="list-style-type: none"> ● „szakiskola” a korábbi „speciális szakiskola” neve, ● „szakgimnázium” a korábbi „szakközépiskola” neve, ● „szakközépiskola” a korábbi szakiskola neve, ● együtt: „szakképző iskola”. 	2020-tól <ul style="list-style-type: none"> ● „technikum” a korábbi szakgimnázium neve, ● „szakképző iskola” a korábbi szakközépiskola neve, ● együtt: „szakképző intézmény”.
A (speciális) szakiskola 2012-2020. között „szakképző iskola” kategóriába tartozott <i>(jelenlegi terminológia szerint „szakképző intézmény” volt)</i> . A régi Kt. 2011-ig gyógypedagógiai intézményként definiálta.	„Szakképző iskola” „műhelyiskola” „képzési formát” indíthat.
A „szakiskola” 2020-tól megint nem minősül szakképző intézménynek, de a tartalom és a kimenet részben szakképzési...	A szervezetileg a szakképzésben maradt szakiskolák helyzete: az Szt. 18. § szerint „többcélú szakképző intézmény”, vagy „szakképző iskola” keretei között, vagy más fenntartásba került.

Forrás: Saját szerkesztés

Az 1. táblázat szemlélteti, hogy a szakiskola az Szt. fogalomrendszerében már nem szerepel iskolatípusként. Az Nkt. hatálya alatt a szakiskola önálló intézménytípusként jelenik meg, ugyanakkor a kimenete az Szt. fogalomrendszere szerint „szakképzés”, ritkábban „szakma”. Érdekeség, hogy a szakképzés az Szt. hatálya alatt az iskolarendszeren kívüli szakmai képzés kimenete, míg a köznevelésben iskolarendszerű szakiskolai és szakgimnáziumi kimenetet jelent. Az integrált SNI ellátás szinterei a szakképző intézményekben a szakképző iskola keretei között indított műhelyiskola, mint képzési forma, továbbá a szakképző iskolai illetve technikai szakmai oktatás. Azon szakiskolák, melyek az Szt. hatályba lépését követően szervezetileg a szakképzési centrumokhoz tartoztak, többcélú szakképző intézményként, vagy szakképző iskolai egységként működhetek tovább, vagy más, pl. egyházi fenntartásba kerültek.

A szakiskola helyét a 2019 évben közzétett új szakképzési törvényt alapozó Szakképzés 4.0 stratégia jelölte ki. A dokumentum a köznevelési törvény szövegének ellentmondva összekapcsolta és együtt kezelte a szakiskolai és a készségfejlesztő iskolai intézménytípusokat, mintha egy intézménytípus lenne. A stratégia szerint „megjegyzendő, hogy a szakiskolai, készségfejlesztő iskolai képzés – amely elsősorban a sajátos nevelési igényű tanulóknak kíván lehetőséget biztosítani – ellát szakképzési feladatot, de specialitásai, feladatai összességében intézménytípusként inkább a közneveléshez kötődik, mint a gazdasági igényeket közvetlenül kielégítő szakképzéshez, így ezzel az intézménytípussal és képzési formával a stratégia külön nem foglalkozik” (Szakképzés 4.0, 2019). A két iskolatípust összeköti a gyógypedagógiai feladatellátás, ugyanakkor megkülönbözteti, hogy a 2019-ben hatályos Nkt. értelmében a készségfejlesztő iskola célcsoportja a „középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók”, míg a szakiskola célcsoportja a „sajátos nevelési igényű tanulók”. Szakképzési szempontból a készségfejlesztő iskola „egyszerű betanulást igénylő munkafolyamatok elsajátítását” célozta, míg a

szakiskolában „az Országos Képzési Jegyzékben meghatározott szakképesítések körében – a sajátos nevelési igény jellegétől függően – a szakképzési kerettanterv vagy a speciális kerettanterv szerint folyhat szakképzés”. A szakiskolában tehát állam által elismert szakképesítésre felkészítő szakképzés folyt a stratégia kialakításakor is, ami a szakiskolában is indokolja az ehhez szükséges feltételek további biztosítását.

A szakiskolai feladatellátás jellemzői az Nkt. fogalomrendszerében

Szegregált SNI és BTMN ellátás csak a közneveléshez sorolt szakiskolában működik, mely azonban „ellát szakképzési feladatot” is.

A szakiskola köznevelési intézmény, ahol

- az iskolai nevelés-oktatás szakmára vagy szakképesítés megszerzésére felkészítő szakasza az alapfokú nevelés-oktatás szakasza után kezdődik,
- a szakiskola meghatározott évfolyamán fejeződik be,
- a befejező évfolyam sikeres elvégzéséről kiállított bizonyítvány középfokú végzettséget tanúsít,
- a többi tanulóval sajátos nevelési igénye miatt együtt haladni nem tudó tanulók felkészítése történik,
- a sajátos nevelési igény jellegéhez igazodó közismereti oktatás és az Szt. szerinti szakmai oktatás, illetve szakképesítésre felkészítő szakmai képzés folyik,
- az évfolyamok száma a szakmajegyzékben vagy a képzési és kimeneti követelmények (KKK), illetve a programkövetelmény alapján készített speciális kerettantervben meghatározott.

Az Szt. hatálya alatti szakmai vizsgára, vagy képesítő vizsgára történő felkészítés a szakiskola feladata, amelyet a kötelező foglalkozások keretében végez. A szakiskolai nevelés-oktatás kimenet- illetve tartalomszabályozási dokumentumai a szakképzési törvény végrehajtásáról szóló 12/2020. (II. 7.) kormányrendelet (a továbbiakban: Szkr.) mellékletében foglalt szakmajegyzék szerinti KKK vagy a sajátos nevelési igény típusától függően azok alapján készített speciális kerettantervek, továbbá az Szt. szerinti szakmai képzés programkövetelménye alapján készített speciális kerettantervek lehetnek. Ugyan a köznevelési szabályozás lehetővé teszi, hogy a szakiskolai tanuló a szakmai oktatásban, vagy szakképesítésre felkészítő szakmai képzésben a szakiskola mellett az Szt. szerinti szakképzési munkaszerződéssel duális képzőhelyen is részt vegyen, azonban a tapasztalatok szerint utóbbi kevésbé jellemző. (Müller, 2023)

A szakmai, vagy képesítő vizsga alóli mentesülés szempontjából a köznevelési törvény leképezi a szakképzési szabályozást. Az adott versenykiírás szerinti vizsgafeladat, vizsgatevékenység letétele alól mentesül az a vizsgázó

- aki országos szakmai tanulmányi versenyen, WorldSkills vagy EuroSkills versenyen a szakmai és vizsgakövetelményben, a képzési és kimeneti követelményekben vagy programkövetelményekben meghatározott követelményt teljesítette, és
- a versenyfelhívásban meghatározott helyezést, teljesítményt, szintet elérte,
- mellyel a szakmai, vagy képesítő vizsgája vagy a vizsgatevékenysége eredménye jelesnek minősül.

Műhelyiskola a szakképzési törvény hatálya alatt

A műhelyiskola ugyan nem szegregált intézmény, azonban jellemzői alapján hangsúlyos szerepet vállalhat az SNI, valamint BTMN ellátásban. A műhelyiskola az Szt. szövegezése szerint nem iskolatípus, hanem szakképző iskola keretei között indítható képzési forma, mely a szakképzésbe való bekapcsolódást vagy a munkába álláshoz szükséges ismeretek megszerzését szolgálja. „Ha a részzakmára történő felkészítés Dobbantó program keretében és műhelyiskolában történt, államilag elismert alapfokú végzettséget és szakképesítést tanúsít és legalább egy munkakör betöltésére képesít” (Henczi, 2021). Az Szt. szerint a szakképző iskola „Dobbantó program keretében alapképzettség-fejlesztést szervezhet”, továbbá Szkr. értelmezésében „a Dobbantó programban az a tanuló vehet részt, aki a megelőző tanév utolsó napjáig a tizenhatodik életévét betöltötte és alapfokú végzettséggel nem rendelkezik”. Utóbbi rendelkezés változik a folyamatban lévő Szkr. módosítás szerint, mely a korhatárt 15 évre szállítja le és a bekapcsolódást tanév közben bármikor lehetővé teszi.

A műhelyiskola a jogalkotó szándéka szerint folyamatos mentori támogatással járul hozzá a tanuló, vagy a képzésben részt vevő „személyes és társas kompetenciáinak fejlesztéséhez és önálló életkezdéséhez szükséges alapismeretek átadásához”. További kutatásra javasolt a műhelyiskola bevélelvizsgálata az alkalmazott módszerek, valamint a mentori támogatás feltételrendszere vonatkozásában.

A műhelyiskolába lépés feltételei:

- a tanuló, vagy a képzésben részt vevő alapfokú végzettséggel nem rendelkezik és a szakképző iskola Dobbantó programját – a szakképző iskola által kiadott igazolás alapján megállapíthatóan – elvégezte vagy
- kizárólag alapfokú végzettséggel rendelkezik és a 16. életévét betöltötte.

A műhelyiskola további jellemzői:

- kizárólag részzakma megszerzésére irányuló felkészítés folyik,
- kötelező felvenni a műhelyiskolába a tanulót, vagy a képzésben részt vevő kiskorút tizennyolc éves koráig, de legalább egy részzakma megszerzéséig, amennyiben kimaradt az iskolából,
- az oktatás tanműhelyben vagy munkahelyi körülmények között valósul meg nappali rendszerben,
- jogszabály szerint egy-ötffős csoportokban kell megszervezni,
- értékelés, minősítés nem alkalmazható,
- a részzakma megszerzésének időtartama legalább hat, legfeljebb huszonnégy hónap,
- a tanév rendjére nem kell tekintettel lenni.

Az Szkr. értelmében a „műhelyiskolában a tanuló a szakképző iskolai tanulót az ágazati alapoktatásban megillető ösztöndíj felére volt jogosult”. 2023. július 1. napjától hatályos Szkr. módosítás értelmében már teljes ösztöndíjra lesznek jogosultak). A 2023.június végéig érvényes „fél” ösztöndíj differenciálási szándékot tükrözött, e kérdés azonban joggal súllyal merült fel, hogy a Szakképzés 4.0 stratégia által elismerten szakképzési feladatot is ellátó, szakképesítésre vagy szakmára felkészítő szakiskola tanulói miért nem jogosultak legalább a műhelyiskolával egyenértékű ösztöndíjra.

SNI és BTMN ellátás a szakképzési törvény hatálya alatt

A szakképzés ingyenessége az SNI tanulók számára

Az SNI tanulók ingyenes részvételét a szakképzésben a régi Szt. és az új Szt. egyaránt lehetővé tette. A szakképzés ingyenességének egyes szabályait az új Szt. átvette a régi Szt-ből, amely úgy rendelkezett, hogy „minden esetben ingyenes az iskolai rendszerű szakképzésben való részvétel a halmozottan hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű tanuló részére”. Az új Szt. szabályozási környezetében pedig „az állam, illetve az együttműködési megállapodással rendelkező fenntartó által fenntartott szakképző intézményben minden esetben ingyenes a szakképzésben tanulói jogviszony keretében való részvétel a halmozottan hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű vagy fogyatékkal élő személy részére”.

Az SNI és BTMN ellátást szolgáló szabályozási eszközök

A szakképzési szabályozásban foglalt SNI és BTMN ellátási kötelezettség jelentős erőforrás feltételrendszert kíván, egyben nagy felelősséget is ró az iskolákra. Az Szt. értelmében a szakképző intézmény köteles „a hátrányos helyzetű tanulók, illetve képzésben részt vevő személyek felzárkóztatására, a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulók számára differenciált fejlesztést megszervezni”. A szakképzés megkezdésének bemeneti feltételei oldaláról a szakképző intézménybe csak olyan tanulót lehet felvenni vagy átvenni, aki az adott szakmára a képzési és kimeneti követelményekben előírt egészségügyi-, valamint pályaalkalmassági követelményeknek megfelel. Az oktató alapvető kötelességei között megjelenik az SNI ellátás. Az SNI vagy fogyatékkal élő személy esetén a szakmai oktatással, képzéssel, teljesítmény ellenőrzéssel összefüggő oktatói feladatainak ellátása során figyelembe kell vennie az egyéni fejlesztési tervben foglaltakat.

A teljesítmény ellenőrzés, értékelés alóli mentesítések hangsúlyosan jelennek meg a szabályozásban az SNI vagy fogyatékkal élő tanulók esetében. Az igazgató hatáskörébe tartozik a tanuló mentesítése a

szakértői bizottság szakvéleménye alapján „az érdemjegyekkel történő értékelés és osztályzatokkal történő minősítés alól, ami helyett szöveges értékelés és minősítés alkalmazását írja elő”. Menteshető továbbá a tanuló a „szakirányú oktatás kivételével egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből az értékelés és a minősítés alól”. Alkalmazható – legfeljebb két tanévre – az egyéni tanulmányi rend a tanuló (törvényes képviselő) kérelmére, amennyiben a sajátos nevelési igénye indokolja. Ha a szakértői bizottság javasolja szakvéleményében az egyéni tanulmányi rendet, akkor azt az igazgató köteles engedélyezni. Az egyéni tanulmányi rend keretében több kedvezmény biztosítható, így a „részleges vagy teljes felmentés a közismereti oktatásban, illetve az ágazati alapoktatásban való részvétel alól”, az egyéni időpontban megszervezett osztályozó vizsga, vagy a tanulmányi követelmények szakmai programtól eltérő idejű vagy tartalmú teljesítése.

A szakképző intézmény szakmai programjára külön szabályokat kell alkalmazni a BTMN tanuló és az SNI vagy fogyatékkal élő személyekre vonatkozóan. Tartalmaznia kell a fogyatékoság típusához és fokához igazodó fejlesztő programot, továbbá lehetőség van az évfolyamok tanítási évnél hosszabb időtartamban történő teljesítésének meghatározására. A BTMN, SNI, valamint a fogyatékkal élők esetében a törzslapon fel kell tüntetni a szakértői vélemény és a kiállító bizottság alapvető adatait. Szankciót is meghatározott a jogalkotó az Szt-ben, amennyiben a feladatellátástól függően az SNI tanulók iskolai oktatásának irányelvét sérti az adott szakképző intézmény működése, úgy az szakmai jogszabálysértésnek minősül.

2. táblázat: Ellátási kötelezettségek a szakképzésben a szakértői vélemények alapján

BTMN tanulók számára	SNI vagy fogyatékkal élők számára
A rendellenesség csökkentéséhez szükséges mértékben fejlesztő pedagógiai ellátás	SNI illetve fogyatékoságból eredő hátrány csökkentéséhez szükséges mértékben egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs, rehabilitációs foglalkozás
Az egyén adottságához, fejlettségéhez igazodó egyéni előrehaladású nevelés és oktatás, valamint tanulmányok alatti vizsga letétele	Az egyén adottságához, fejlettségéhez igazodó egyéni előrehaladású nevelés és oktatás, valamint tanulmányok alatti vizsga letétele
Segítség nyújtása a kötelezettségek teljesítéséhez	Segítség nyújtása a kötelezettségek teljesítéséhez

Forrás: Saját szerkesztés

A fenti kedvezményekről az igazgató dönt, melynek során az Nkt. szerinti szakértői bizottság szakértői véleményétől nem térhet el.

- Amennyiben a tanuló, illetve a képzésben részt vevő személy szakmai oktatása a többi tanulóval, illetve képzésben részt vevő személlyel együtt történik, úgy a fejlesztő pedagógiai ellátást valamint a rehabilitációs, rehabilitációs foglalkozást a kötelező foglalkozásokon kell biztosítani.
- Az ellátásokat egyéni fejlesztési terv alapján kell biztosítani.

Az egyéni fejlesztési terv személyi feltételeit is tartalmazza az Szkr. oly módon, hogy az előírások hivatkoznak a köznevelési szabályozásra. Az egyéni fejlesztési terv elkészítéséhez BTMN tanuló esetében az Nkt. – azaz a pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról szóló 326/2013. (VIII. 30.) kormányrendelet (a továbbiakban: Épr.) 6. melléklet 15. sor – szerinti fejlesztő pedagógus, SNI vagy fogyatékkal élő személy esetében az Nkt. – azaz az Épr. 6. melléklet 28. sor – szerinti együttnevelést segítő pedagógus bevonása szükséges. A fejlesztés eredményét évente legalább egyszer rögzíteni, továbbá „az egyéni fejlesztési terv tartalmáról és a fejlesztés eredményéről a kiskorú tanuló törvényes képviselőjét tájékoztatni kell”. Amennyiben a szakképző intézményben nem áll rendelkezésre az előírások szerinti szakember, úgy a BTMN tanuló esetén a szakvéleményt kiállító

pedagógiai szakszolgálati intézmény, az SNI vagy fogyatékkal élő személy esetén az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat útján kell gondoskodni a megfelelő szakemberről.

Az igazgató döntésének tartalmaznia kell, hogy – az iskola szakmai programjával összhangban – melyik tárgyból, melyik évfolyam utolsó tanítási napjáig kell a tanulmányi követelményeket teljesíteni. Ha az adott évfolyam követelményének teljesítéséhez egy tanítási évnél hosszabb időről határoz, „a félévi osztályzatot a megnövelt tanítási idő felénél, az év végi osztályzatot pedig a tanítási idő végén kell megállapítani”. A szakmai vizsga kivételével a szakmai tartalmak tanulása alól is adható felmentés, azonban „kizárólag a mentesítés alapjául szolgáló körülménnyel összefüggésben”.

Vizsgákkal összefüggő kedvezmények

A szakmai és tanulmányok alatti vizsgák esetében részletesen, a képesítő vizsgákra vonatkozóan azonban nem szabályozottak jogforrásban a kedvezmények.

A vizsgákkal összefüggő kedvezmények, mentességek a tanulmányok alatti vizsgák és a szakmai oktatást követő szakmai vizsgák esetében is részletesen szabályozottak az Szkr-ben. A tanulmányok alatti vizsgák jelentősége növekedett a szakképző intézmény által megszervezett ágazati alapvizsga bevezetésével, a régi Szt. szerinti szintvizsgát a gazdasági kamara szervezte. A képesítő vizsgákra ugyanakkor jogszabály nem tartalmaz egyáltalán kedvezményekre, illetve mentesítésre vonatkozó előírásokat és hivatkozásokat. Ezt a szabályozási hézagot – hiszen államilag elismert kimenetről van szó a szakképesítések esetében is – a jogalkalmazó vizsgaközpontok azzal oldják fel, hogy a saját belső szabályozásukban hivatkoznak a szakmai vizsgákra vonatkozó Szkr. szabályozásra. Az Innovatív Képzéstámogató Központ Zrt. (a továbbiakban: IKK Zrt.) vizsgaszabályzatának rendelkezései szerint „felmentési kérelmek benyújtása jogszabály (az Szkr. XXXVI. fejezete szerinti... jelentkező esetén) vagy PK (programkövetelmény) alapján” (adható). (IKK, 2022)

3. sz. táblázat: SNI, BTMN kedvezmények, mentességek a tanulmányok alatti vizsgák esetén (ha azt a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség, a sajátos nevelési igény, illetve a fogyatékoság jellege indokolja)

Írásbeli vizsgával összefüggésben	Szóbeli vizsgával összefüggésben
Meg kell növelni az írásbeli feladatok megválaszolásához rendelkezésre álló időt legfeljebb harminc perccel	Meg kell növelni a harminc perc gondolkodási időt legfeljebb tíz perccel
Lehetővé kell tenni segédeszköz használatát vagy segédszemély igénybevételét	
Engedélyezni kell, hogy az írásbeli vizsga helyett szóbeli vizsgát tegyen (két vizsgatevékenység esetén két vizsgatételt kell húznia)	Engedélyezni kell, hogy a szóbeli vizsgát írásban tegye le (tétel kihúzása után külön helyiségben, vizsgáztató felügyelete mellett készíti el dolgozatát 30 perc alatt, melyet a vizsgázó, vagy kérésére a vizsgáztató olvas fel).

Forrás: Saját szerkesztés

A szakmai vizsgatevékenységek szerkezete, ennek megfelelően a kedvezmények köre is eltér a tanulmányok alatti vizsgáktól. Az Szkr. értelmében az akkreditált vizsgaközpont a BTMN, SNI vagy fogyatékkal élő vizsgázók részére a szakértői bizottság véleménye alapján biztosítja a jogszabály szerinti kedvezményeket. Az interaktív vizsgatevékenység során azt a segédeszközt vagy segédszemélyt kell alkalmazni, amelyet a tanulmányok során is igénybe vettek. Halláskárosodott vizsgázó kérelmére a vizsgatevékenység szóbeli részére indokolt esetben jelnyelvi tolmácsot biztosít a vizsgaközpont.

A vizsgázó kérelmére a BTMN, az SNI, illetve a fogyatékoság jellege alapján engedélyezhető további kedvezmények:

- vizsgatevékenység idegen nyelvi része vagy annak egy típusa, szintje alóli mentesítés, a szakmai oktatás során alkalmazott (idegen nyelv értékelése és minősítése alóli) mentesítéssel összhangban,
- interaktív vizsgatevékenység helyett szóbeli, vagy szóbeli rész helyett interaktív tevékenység,
- a vizsgatevékenységre meghatározott időnél hosszabb időtartam (a projektfeladat esetén a hosszabbítás nem haladhatja meg a projektfeladatra előírt időtartam harminc százalékát, kivéve, KKK eltérő rendelkezése esetén).

Összegzés

Az SNI, valamint BTMN ellátási kötelezettség a szakképzési feladatrendszerrel érintett köznevelési és szakképző intézményekben egyaránt fennáll, ez a körülmény, valamint az iskolatípusok és a szabályozás gyakori változásai a témakör komplex vizsgálatát feltételezik. Ellentmondások, hiányosságok mindkét szabályozási környezetben fellelhetők. Nehéz értelmezni, mi indokolja egy részsakmát tanuló gyermek megkülönböztetését aszerint, hogy műhelyiskolában, vagy szakiskolában tanul, előbbi esetben jogosult, utóbbi intézménytípusban nem jogosult ösztöndíjra. Megállapítható, hogy a köznevelés és a szakképzés szabályozási szintű szétválasztása ellenére a szakiskolák ellátnak szakképzési feladatokat is, valamint meghatározó szerepet töltenek be a szakképzési feladatszeren belül az SNI ellátásban. Bár a képesítő vizsga eredményeként megszerezhető szakképesítés államilag elismert, a vizsga szabályozása, így annak SNI, BTMN aspektusai is hiányoznak a jogforrásokból. További feldolgozásra javasolt az új szakképzési rendszerben az integrált SNI és BTMN ellátás gyakorlati megvalósulásának, azok személyi és tárgyi feltételrendszerének, módszertanának empirikus vizsgálata. Fontos kutatási téma lenne a szakiskolák szakképzési feladatellátásához kapcsolódó feltételrendszer rendelkezésre állásának felmérése. Szintén releváns kutatási témának javasolt a szakértői bizottságok szakértői véleményeinek illeszkedése az új szakképzési fogalomrendszerhez, a szakmai oktatás és a szakmai vizsgák vonatkozásában. A problémafelvetésekből is látható, hogy az iskolatípusok valamint a szabályozási környezet az indokoltnál gyakoribb és nehezebben követhető változásai mind a kutatások, mind a beavatkozások terén jelentős kihívásokat egyben feladatokat is jelenthetnek a következő időszakra.

Felhasznált szakirodalom

- Agóra Oktatási Kerekasztal (2013). *Oktatáspolitikai alapvetések*. Magyar Pedagógiai Társaság, Budapest, 2013. <https://mek.oszk.hu/12600/12613/12613.pdf> (utolsó letöltés: 2023. 06. 07.)
- Az IKK Innovatív Képzéstámogató Központ *Vizsgaszabályzata képesítő vizsgákra vonatkozóan* (2022). IKK Zrt. Budapest, https://api.ikk.hu/storage/uploads/files/vizsgaszabalyzat_kepesito_vizsgak_20220601pdf-1655287627539.pdf (utolsó letöltés: 2023.06.07)
- Eurydice, Magyarország (2023). *A sajátos nevelési igény ellátása az együttnevelés keretei között* (2023). <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/hu/national-education-systems/hungary/magyarorszag-sajatos-nevelesi-igeny-ellatasa-az-egyuttneveles> (utolsó letöltés: 2023.06.06.)
- Henczi Lajos (2021). A szakképzés és felnőttképzés átalakulásának főbb jellemzői – alulnézetből is. *Új Pedagógiai Szemle*, Budapest, 2021/5-6.
- Maurer Miklósné (2008). *A SNI gyermekek ellátása, nevelés- oktatása*. NSZFI, Budapest
- Müller Istvánnal, a Speciális Szakiskolák Országos Egyesületének elnökével készült személyes interjú, 2023. február
- *Szakképzés 4.0 – A szakképzés és felnőttképzés megújításának középtávú szakmapolitikai stratégiája* (2023)

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A19H1168.KOR&txtreferer=00000001> (utolsó letöltés: 2023. 06. 07.)

- Varga Júlia (2022, szerk.). *A közoktatás indikátorrendszere 2021*. Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Budapest

Felhasznált jogszabályok

- A szakképzésről szóló 2013. évi LXXX. törvény (Szt.)
- A szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 12/2020. (II. 7.) kormányrendelet (Szkr.)
- A szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvény (rég. Szt.)
- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (Nkt.)
- A pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról szóló 326/2013. (VIII. 30.) kormányrendelet (Épr.)
- A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (rég. Kt.)
- A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (Jat.).